

KOMUNITNĚ VEDENÝ MÍSTNÍ ROZVOJ JAKO NÁSTROJ ÚZEMNÍHO ROZVOJE V PROGRAMOVÉM OBDOBÍ 2014–2020

Richard Nikischer

Principy komunitního plánování vlastní pro metodu LEADER jsou v programovém období 2014–2020 základem nového vícefondového integrovaného nástroje Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD). Nástroj umožňuje kombinovat podporu z několika evropských fondů a operačních programů v rámci jedné rozvojové strategie, kterou definuje místní akční skupina složená ze zástupců veřejného, podnikatelského a neziskového sektoru. V České republice je CLLD široce využívaným nástrojem podpory převážně venkovských regionů, přičemž strategie CLLD jsou implementovány na přibližně 90 % území země. Předpokládá se, že realizace nástroje přinese přidanou hodnotu v podobě posilování lidského a sociálního kapitálu, zvyšování regionálního povědomí obyvatel a generování synergetických efektů mezi tzv. integrovanými projekty.

Smlouva o fungování Evropské unie (2007) stanoví, že za účelem posilování hospodářské, sociální a územní soudržnosti se Unie zaměří na snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a na snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů, přičemž zvláštní pozornost má být věnována venkovským oblastem. Mnohé venkovské oblasti jsou také závažně znevýhodněny přírodními nebo demografickými podmínkami. Jde o další typ oblastí, kterým by při realizaci kohezní politiky měla být dle Smlouvy o fungování EU věnována speciální pozornost. Pro zajištění udržitelného rozvoje venkova je nezbytné umožnit využití jeho endogenního (místního) potenciálu, jehož aktivace je jedním ze základních předpokladů pro zvýšení úrovně hospodářského a sociálního rozvoje daných rurálních oblastí. Pro mobilizaci místního potenciálu je dle Nařízení Evropského parlamentu a Rady EU č. 1303/2013 (2013; dále též Obecné nařízení) třeba posílit a usnadnit iniciativy Komunitně vedeného místního rozvoje (dále též CLLD) tím, že se stanoví společná pravidla pro všechny fondy, z nichž mohou být tyto iniciativy podpořeny, a zajistí se mezi nimi úzká koordinace. V rámci CLLD tedy dochází k integraci podpory z různých Evropských investičních a strukturálních fondů (ESIF), přičemž implementace tohoto integrovaného nástroje je v ČR koordinována Ministerstvem pro místní rozvoj (MMR).

Nástroj CLLD je založen na principech osvědčené metody LEADER, může však být realizován s podporou více fondů a představuje tak rozšíření LEADERu za hranice Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova. Iniciativy CLLD jsou v příslušných venkovských územích reprezentovány tzv. místními akčními skupinami (MAS), strategické směřování rozvoje jednotlivých území by tedy mělo vycházet zdola (bottom up), od místních společenství. MAS jsou otevřená místní partnerství zastupující veřejné i soukromé místní socioekonomické zájmy (skupiny občanů, neziskové organizace, subjekty soukromé podnikatelské sféry, subjekty veřejné správy, obce, svazky obcí atd.), přičemž na rozhodovací úrovni místní akční skupiny nesmí ani veřejný sektor ani žádná z jednotlivých zájmových skupin mít více než 49 % hlasovacích práv.

Územní dimenze implementace CLLD stanoví, že nástroj je v ČR využíván v tzv. území MAS tvořeném správními územími obcí s méně než 25 000 obyvateli, kde maximální populační velikost území MAS nepřekročí hranici 100 000 obyvatel a není menší než 10 000 obyvatel. Předpokládá se, že dané území MAS bude vytvářeno prostřednictvím dobrovolného sdružování obcí, které jsou součástí jednoho funkčního/spádového/vztahového/nodálního (mikro)regionu charakteristického místními specifiky, jedinečnou identitou a intenzivními vzájemnými vztahy na úrovni místních aktérů sociálního a hospodářského života. Na druhé straně je třeba poznamenat, že tento předpoklad zůstává v praxi častokrát nenaplněn, a prostorový tvar území některých MAS je spíše odrazem snah územních partnerů o získání možnosti ucházet se o další formu podpory, než reálných socioekonomických vazeb v geografickém prostoru. Navíc tím, že CLLD nemůže být implementován v obcích s 25 tisíci obyvateli a více, jde proti vytváření území MAS jako funkčních regionů částečně i samotný koncept nástroje, jelikož z funkčních regionů příslušného řádu jsou vyčleněna jejich centra.

Prostřednictvím působení MAS by mělo docházet k dalšímu upevňování vztahů a regionální identity lokálních aktérů, od čehož lze očekávat posílení místní soudržnosti a vyšší aktivitu jednotlivých aktérů ve prospěch rozvoje regionu, tj. aktivizaci endogenního rozvojového potenciálu v rámci území MAS (MMR 2018). Právě posilování lidského a sociálního kapitálu (tj. zvyšování kompetencí zapojených jednotlivců, např. v oblasti strategického plánování, ale také vytváření a upevňování vazeb mezi nimi) či zvyšování regionálního povědomí obyvatel příslušných území (tzn. posilování jejich vztahu k regionu) představuje významnou přidanou hodnotu nástroje CLLD.

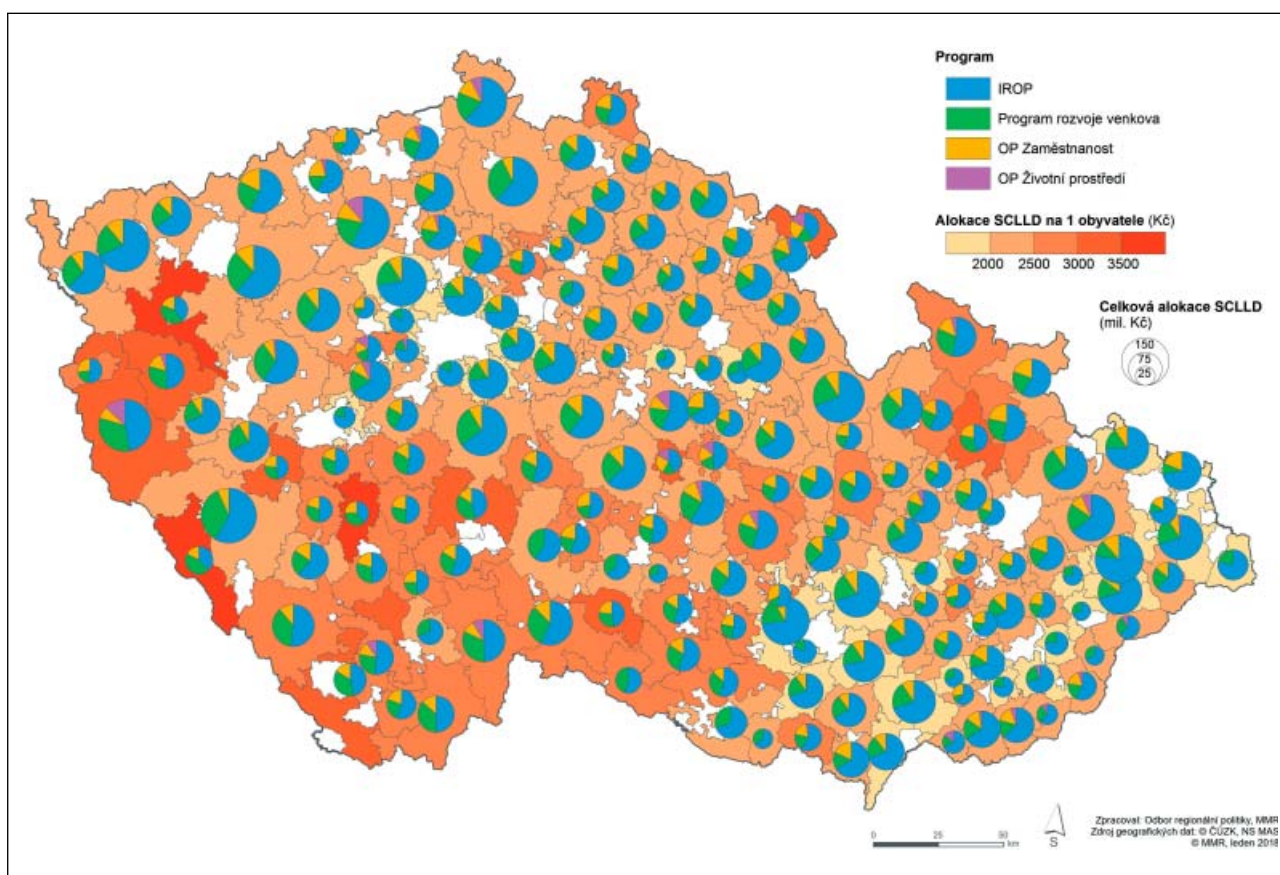
V rámci MAS dochází k dialogu a vyjednávání mezi různými zájmovými skupinami. Ve vztahu k místnímu rozvoji je výsledkem těchto negociací tvorba integrované strategie rozvoje území, tzv. strategie Komunitně vedeného místního rozvoje (SCLLD). Strategie definuje hlavní rozvojové potřeby daného regionu, cíle, které se mají v oblasti místního rozvoje naplnit, a také opatření a aktivity, které mají vést

k naplnění těchto cílů. Jednotlivá opatření strategie se musejí vzájemně kauzálně doplňovat, tedy musejí být integrovaná (MMR 2018). Požadavky na strukturu SCLLD stanoví Obecné nařízení a blíže jsou specifikovány v Metodickém pokynu pro využití integrovaných nástrojů v programovém období 2014–2020 (MPIN). Realizace příslušných opatření definovaných v SCLLD je v ČR finančně podporována ze tří evropských fondů (Evropského fondu pro regionální rozvoj, Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova a Evropského sociálního fondu), resp. čtyř programů (Integrovaný regionální operační program, Program rozvoje venkova, Operační program Zaměstnanost, Operační program Životní prostředí). Díky podpoře strategií CLLD dochází k územní koncentraci finanční pomoci z veřejných zdrojů a generování synergických efektů mezi realizovanými intervencemi, což lze vedle výše zmíněných měkkých efektů CLLD považovat za další přidanou hodnotu tohoto nástroje.

K podpoře z ESIF bylo v ČR ze strany řídicích orgánů příslušných programů schváleno 178 strategií CLLD. SCLLD tak realizuje 178 MAS (z celkového počtu 179 standardizovaných MAS v ČR), jejichž území zabírá přibližně 90 % teritoria ČR. Ke schválení prvních strategií došlo ještě v červenci 2016, poslední byly schváleny v prosinci 2017. Území, ve kterém jsou realizovány schválené strategie, jejich celkovou finanční alokaci, alokaci z jednotlivých programů a poměrnou alokaci na jednoho obyvatele území MAS lze pozorovat na obrázku níže. Jednotlivé MAS a jejich strategie jsou blíže představeny v publikaci Ministerstva pro

místní rozvoj Komunitně vedený místní rozvoj v programovém období 2014–2020 [2018]. Kompletní text strategií je zveřejněn na webových stránkách příslušných MAS a také v Databázi strategií (www.databaze-strategie.cz). V příslušných územích MAS dochází pochopitelně v průběhu času k určitým změnám problémů a potřeb. Proto mohou MAS na MMR požádat o schválení změny své strategie. Dá se předpokládat, že větší počet změn bude navazovat na výsledky mid-term evaluací realizace SCLLD, které budou MAS provádět v roce 2019. Některé změny SCLLD souvisejí i s úpravou programových dokumentů, v roce 2018 například došlo k navýšení počtu aktivit CLLD podporovaných z Operačního programu Životní prostředí, na což některé MAS reagovaly rozšířením svých strategií.

MAS tak mohou v rámci SCLLD realizovat širokou škálu aktivit zaměřených např. na zvýšení podílu udržitelných forem dopravy na venkově, na vznik nových a rozvoj existujících podnikatelských aktivit v oblasti sociálního podnikání, na rozvoj infrastruktury pro poskytování zdravotních služeb, na zvýšení kvality a dostupnosti infrastruktury pro vzdělání a celoživotní učení, zpracování zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, na pozemkové úpravy, zavádění preventivních protipovodňových opatření v lesích, na sdílení zařízení a zdrojů v zemědělství, potravinářství a lesnictví, na činnosti spolupráce MAS, podporu zaměstnanosti, na podporu prorodinných opatření, na výsadbu dřevin či zakládání a obnovu sídelní zeleně.

Schválené strategie CLLD – celková alokace strategií, alokace podle programů a na obyvatele území MAS

Na podporu výše zmíněných, ale i dalších aktivit řídicí orgány (ŘO) programů již vyhlásily výzvy v celkové výši (celkové způsobilé výdaje) téměř 16,9 mld. Kč, z toho jsou 2 mld. určeny na podporu řídicích a administrativních schopností MAS v rámci přípravy a realizace SCLLD. V návaznosti na výzvy ŘO jsou místními akčními skupinami vyhlášovány tzv. výzvy MAS, do kterých se se svými integrovanými projekty zapojují koncoví žadatelé. Ke konci roku 2017 bylo již vyhlášeno přes 700 výzev MAS, do kterých bylo zaregistrováno téměř 2 100 projektových žádostí.

Proces implementace CLLD je důsledně monitorován a bude průběžně hodnocen. Vedle kontinuálního zaznamenávání relevantních procesních kroků monitorovacím systémem MS2014+ je součástí monitoringu pravidelné podávání zpráv o plnění SCLLD. Tyto zprávy podávají MAS pololetně a obsahují detailní informace o realizaci jednotlivých strategií. Souhrnné informace o implementaci nástroje CLLD na národní úrovni obsahuje zpráva o pokroku integrovaných nástrojů, kterou jednou ročně vypracovává MMR. Také evaluace implementace bude probíhat na dvou úrovních – na národní úrovni bude procesní a výsledková evaluace zajištěna ze strany MMR, procesy a výsledky na úrovni jednotlivých MAS, resp. jejich území a strategií, budou hodnoceny samotnými místními akčními skupinami. Důraz by měl být z velké části kladen na hodnocení přidané hodnoty (viz výše) nástroje CLLD, tzn. na jeho výjimečné přínosy oproti jiným formám intervencí. Zjištění by měla hrát klíčovou roli při budoucím způsobu využití a nastavení nástroje v ČR.

Použité zdroje:

Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství [online]. In: *Úřední věstník Evropské unie C 306*. 2007, s. 1–271 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=CS>

Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů v programovém období 2014–2020, verze 3 [online]. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2017. Dostupné z: http://www.dotaceu.cz/Dotace/media/SF/FONDY%20EU/2014-2020/Dokumenty/Metodicky%20dokumenty/MPIN/MPIN_v3.pdf

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR. *Komunitně vedený místní rozvoj (CLLD) v programovém období 2014–2020*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2018, 103 s. ISBN 978-80-7538-165-1.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 1303/2013, o společných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti, Evropském zemědělském fondu pro rozvoj venkova a Evropském námořním a rybářském fondu, o obecných ustanoveních o Evropském fondu pro regionální rozvoj, Evropském sociálním fondu, Fondu soudržnosti a Evropském námořním a rybářském fondu a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1083/2006 [online]. In: *Úřední věstník Evropské unie L 347*. 2013, s. 320–469 [cit. 9. 5. 2018]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1303&from=CS>

*RNDr. Richard Nikischer, Ph.D.
Odbor regionální politiky
Ministerstvo pro místní rozvoj ČR*

ENGLISH ABSTRACT

Community-led local development as a tool of spatial development in the 2014–2020 programme period, by Richard Nikischer

The principles of community-based planning, typical of the LEADER method, are the basis of community-led local development, a new multi-funded integrated tool for the programme period 2014–2020. This tool makes it possible to combine support from various European funds and operational programmes within one development strategy defined by local action groups consisting of representatives of public, commercial and non-profit sectors. In the Czech Republic, CLLD is a widely used tool of support for rural regions; CLLD strategies have been implemented in nearly 90 % of the nationwide area. It is supposed that the tool will generate added value in terms of stronger human and social capital, increased affinity with the region among the population and synergic effects among integrated projects.